

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 De comparatione incontinentiæ ad temperantiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

venereat, ut delectabilia cibi & potus, statim, inquam, malitiam, seu pravitatem, seu vitium aliquod intelligimus. Et haec vocantur appetibilia propter necessitatem; inquam scilicet necessitas corporis ea requirit propter indigentiam, vel speciem. Quaedam vero sunt, quorum studia simpliciter & absolute non sunt mala; sed solum si ex-

plur peccet quam intemperatus. Tanto enim aliq; videtur gravius peccare, quanto magis contra conscientiam agit, secundum illud Luc. 12. Servus sciens voluntatem domini sui & non faciens, plagis vapulabit multis &c. sed incontinentis magis videtur agere contra conscientiam quam intemperatus: quia ut dicitur 7. Ethic. * Incontinentis sciens quam prava sunt quae concupiscit, nihilominus agit propter passionem: intemperatus autem iudicat ea quae concupiscit esse bona, ergo incontinentis gravius peccat quam intemperatus.

¶ 2 Præ. Quanto aliquod peccatum gravius est, tanto videtur esse minus sanabile, unde & peccata in Spiritum sanctum sunt gravissima, & dicuntur esse irremissibilia: sed peccatum incontinentiae videtur esse insanabilius quam peccatum intemperantiae. Sanatur enim peccatum alicuius per admonitionem & correctionem, quae nihil videtur conferre incontinenti, qui seipse male agere, & nihilominus male agit: intemperato autem videtur quod bene agat, & sic aliquid ei conferre posset admonitio, ergo videtur, quod incontinentis gravius peccet quam intemperatus.

¶ 3 Præ. Quanto aliquis ex maiori libidine peccat, tanto gravius peccat: sed incontinentis peccat ex maiori libidine quam intemperatus, quia incontinentis habet vehementes passiones & concupiscentias, quas non semper habet intemperatus, ergo incontinentis magis peccat quam intemperatus.

ARTICVLVS III.

Utrum incontinentis plus peccet, quam intemperatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod incontinentis

magis se pronos ad incontinentiam sentiunt quam ante. Tertio, quia secundum Thomam incontinentia pertinet ad voluntatem, & non dicitur præcise actum: quia sicut virtus est habitus, ita & vitium. Et propterea, inquit Martinus, voluntas incontinentis inclinatur ex proprio habitu ad peccandum, quia ad non resistendum passionibus, sed non inclinatur ad sequendum concupiscentias malas & turpes, quia inclinari ad talium electionem est intemperantia. Ad hoc dubium non ex alijs quam ex supradictis principijs dicitur, quod error hic accidit quod non distinguitur quod ad rem inter habitum & dispositionem, nec distinguitur quod ad modum operandi inter inclinari per modum habitus, & per modum passionis. Incontinentia namque non est habitus, sed dispositio. Unde & in litera hac distinguitur incontinentis ab intemperato per facile & difficile mobile: quia passio cito transit, ac per hoc circa eius pugnam proportionaliter respondet dispositio. Habitus autem est difficile mobilis, cuius signum est, quod incontinentem statim comitatur poenitentia. Comparatur etiam in litera ex Aristotele 7. Ethicor. Incontinentia febri accessoria: intemperantia autem phisica. Similiter incontinentis inclinatur & operatur per modum passionis, ut exemplum de febre accessoria manifestat: intemperatus autem per modum habitus, ut exemplum de phisico manifestat.

magis se pronos ad incontinentiam sentiunt quam ante. Tertio, quia secundum Thomam incontinentia pertinet ad voluntatem, & non dicitur præcise actum: quia sicut virtus est habitus, ita & vitium. Et propterea, inquit Martinus, voluntas incontinentis inclinatur ex proprio habitu ad peccandum, quia ad non resistendum passionibus, sed non inclinatur ad sequendum concupiscentias malas & turpes, quia inclinari ad talium electionem est intemperantia.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod accidit hic æquiuocatio de similitudine. Nam author loquitur de similitudine metaphorica, & ideo distinguit incontinentiam proprie contra incontinentiam per similitudinem, hoc est, metaphorice, ut manifeste exponitur in litera, similitudine quadam proportionali: metaphorice dicit incontinentiam respectu mali, & respectu boni, respectu vitij, & respectu virtutis. Arist. vero loquitur de similitudine proportionali, hoc est analogica proprie, diminuta tamen. Et ideo distinguit incontinentiam simpliciter contra incontinentiam diminutam: & manifestat intentum suum exemplo, sicut malum dicitur de homine, & de medico. Dicitur enim & homo malus, & medicus malus. Sed qui dicitur malus homo, dicitur malus simpliciter, id est sine additione aliqua: qui vero dicitur malus medicus, non propterea dicitur simpliciter malus, sed cum additione, scilicet medicus. Vbi manifeste patet malum dici de medico proprie,

¶ Ad primam ergo dicendum, quod homo potest vitare peccatum & facere bonum, non tamen sine diuino auxilio, secundum illud Io. 15. Sine me nihil potestis facere. Unde per hoc quod homo indiget diuino auxilio ad hoc quod sit continens, non excluditur quin incontinentia sit peccatum: quia ut dicitur in 3. Ethico. * Quae per amicos possimus, aequaliter per nos possumus.

¶ Ad secundum dicendum, quod in eo qui est incontinentis vincitur iudicium rationis, non quidem ex necessitate, quod auferret rationem peccati: sed ex negligentia quadam hominis non firmiter intendentis ad resistendum passioni per iudicium rationis quod habet.

¶ Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de incontinentia per similitudinem dictam, & non proprie.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod accidit hic æquiuocatio de similitudine. Nam author loquitur de similitudine metaphorica, & ideo distinguit incontinentiam proprie contra incontinentiam per similitudinem, hoc est, metaphorice, ut manifeste exponitur in litera, similitudine quadam proportionali: metaphorice dicit incontinentiam respectu mali, & respectu boni, respectu vitij, & respectu virtutis. Arist. vero loquitur de similitudine proportionali, hoc est analogica proprie, diminuta tamen. Et ideo distinguit incontinentiam simpliciter contra incontinentiam diminutam: & manifestat intentum suum exemplo, sicut malum dicitur de homine, & de medico. Dicitur enim & homo malus, & medicus malus. Sed qui dicitur malus homo, dicitur malus simpliciter, id est sine additione aliqua: qui vero dicitur malus medicus, non propterea dicitur simpliciter malus, sed cum additione, scilicet medicus. Vbi manifeste patet malum dici de medico proprie,

¶ Ad primam ergo dicendum, quod homo potest vitare peccatum & facere bonum, non tamen sine diuino auxilio, secundum illud Io. 15. Sine me nihil potestis facere. Unde per hoc quod homo indiget diuino auxilio ad hoc quod sit continens, non excluditur quin incontinentia sit peccatum: quia ut dicitur in 3. Ethico. * Quae per amicos possimus, aequaliter per nos possumus.

¶ Ad secundum dicendum, quod in eo qui est incontinentis vincitur iudicium rationis, non quidem ex necessitate, quod auferret rationem peccati: sed ex negligentia quadam hominis non firmiter intendentis ad resistendum passioni per iudicium rationis quod habet.

¶ Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de incontinentia per similitudinem dictam, & non proprie.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod accidit hic æquiuocatio de similitudine. Nam author loquitur de similitudine metaphorica, & ideo distinguit incontinentiam proprie contra incontinentiam per similitudinem, hoc est, metaphorice, ut manifeste exponitur in litera, similitudine quadam proportionali: metaphorice dicit incontinentiam respectu mali, & respectu boni, respectu vitij, & respectu virtutis. Arist. vero loquitur de similitudine proportionali, hoc est analogica proprie, diminuta tamen. Et ideo distinguit incontinentiam simpliciter contra incontinentiam diminutam: & manifestat intentum suum exemplo, sicut malum dicitur de homine, & de medico. Dicitur enim & homo malus, & medicus malus. Sed qui dicitur malus homo, dicitur malus simpliciter, id est sine additione aliqua: qui vero dicitur malus medicus, non propterea dicitur simpliciter malus, sed cum additione, scilicet medicus. Vbi manifeste patet malum dici de medico proprie,

¶ Ad primam ergo dicendum, quod homo potest vitare peccatum & facere bonum, non tamen sine diuino auxilio, secundum illud Io. 15. Sine me nihil potestis facere. Unde per hoc quod homo indiget diuino auxilio ad hoc quod sit continens, non excluditur quin incontinentia sit peccatum: quia ut dicitur in 3. Ethico. * Quae per amicos possimus, aequaliter per nos possumus.

¶ Super Questionis 56. Articulum tertium. ¶ N artic. 3. eiusdem questionis 56. dicitur quod ex Martino in questione de incontinentia occurrit dicere, quod ista ratio S. Thomae pariter videtur calumnia in hoc, quod voluntas incontinentis inclinari dicitur ad peccandum ex passione tantum & non ex habitu. Nam si intelligat quod ex frequentatis incontinentie actibus non generatur aliquis habitus, videtur falsum. Et primo, contra totam Philosophiam moralem clamat quod ex frequentatis actibus generatur habitus maxime in subiecto non habente habitum contrarium. Secundo, quia hoc est contra experientiam, quia post frequentatis incontinentie actus, magis se pronos ad incontinentiam sentiunt quam ante. Tertio, quia secundum Thomam incontinentia pertinet ad voluntatem, & non dicitur præcise actum: quia sicut virtus est habitus, ita & vitium. Et propterea, inquit Martinus, voluntas incontinentis inclinatur ex proprio habitu ad peccandum, quia ad non resistendum passionibus, sed non inclinatur ad sequendum concupiscentias malas & turpes, quia inclinari ad talium electionem est intemperantia. Ad hoc dubium non ex alijs quam ex supradictis principijs dicitur, quod error hic accidit quod non distinguitur quod ad rem inter habitum & dispositionem, nec distinguitur quod ad modum operandi inter inclinari per modum habitus, & per modum passionis. Incontinentia namque non est habitus, sed dispositio. Unde & in litera hac distinguitur incontinentis ab intemperato per facile & difficile mobile: quia passio cito transit, ac per hoc circa eius pugnam proportionaliter respondet dispositio. Habitus autem est difficile mobilis, cuius signum est, quod incontinentem statim comitatur poenitentia. Comparatur etiam in litera ex Aristotele 7. Ethicor. Incontinentia febri accessoria: intemperantia autem phisica. Similiter incontinentis inclinatur & operatur per modum passionis, ut exemplum de febre accessoria manifestat: intemperatus autem per modum habitus, ut exemplum de phisico manifestat.

¶ Super Questionis 56. Articulum tertium.

¶ N artic. 3. eiusdem questionis 56. dicitur quod ex Martino in questione de incontinentia occurrit dicere, quod ista ratio S. Thomae pariter videtur calumnia in hoc, quod voluntas incontinentis inclinari dicitur ad peccandum ex passione tantum & non ex habitu. Nam si intelligat quod ex frequentatis incontinentie actibus non generatur aliquis habitus, videtur falsum. Et primo, contra totam Philosophiam moralem clamat quod ex frequentatis actibus generatur habitus maxime in subiecto non habente habitum contrarium. Secundo, quia hoc est contra experientiam, quia post frequentatis incontinentie actus, magis se pronos ad incontinentiam sentiunt quam ante. Tertio, quia secundum Thomam incontinentia pertinet ad voluntatem, & non dicitur præcise actum: quia sicut virtus est habitus, ita & vitium. Et propterea, inquit Martinus, voluntas incontinentis inclinatur ex proprio habitu ad peccandum, quia ad non resistendum passionibus, sed non inclinatur ad sequendum concupiscentias malas & turpes, quia inclinari ad talium electionem est intemperantia.

¶ Ad hoc dubium non ex alijs quam ex supradictis principijs dicitur, quod error hic accidit quod non distinguitur quod ad rem inter habitum & dispositionem, nec distinguitur quod ad modum operandi inter inclinari per modum habitus, & per modum passionis. Incontinentia namque non est habitus, sed dispositio. Unde & in litera hac distinguitur incontinentis ab intemperato per facile & difficile mobile: quia passio cito transit, ac per hoc circa eius pugnam proportionaliter respondet dispositio. Habitus autem est difficile mobilis, cuius signum est, quod incontinentem statim comitatur poenitentia. Comparatur etiam in litera ex Aristotele 7. Ethicor. Incontinentia febri accessoria: intemperantia autem phisica. Similiter incontinentis inclinatur & operatur per modum passionis, ut exemplum de febre accessoria manifestat: intemperatus autem per modum habitus, ut exemplum de phisico manifestat.

¶ Ad primam ergo dicendum, quod homo potest vitare peccatum & facere bonum, non tamen sine diuino auxilio, secundum illud Io. 15. Sine me nihil potestis facere. Unde per hoc quod homo indiget diuino auxilio ad hoc quod sit continens, non excluditur quin incontinentia sit peccatum: quia ut dicitur in 3. Ethico. * Quae per amicos possimus, aequaliter per nos possumus.

sed dispositio, qua nunquam transire potest in habitum, sicut nec albedo in nigredinem. Et ultra hoc ex huiusmodi actibus habilitatur concupiscibilis ad hoc ut in ea generetur in temperantia, ex qua voluntas in temperati inclinatur ad turpia prosequenda. Et sic voluntas incontinentis inclinatur non ex habitu, sed ex dispositione: quod in idem redit cum eo quod dicitur in littera, scilicet ex passione. Nam dispositio quam passio causat, est facile mobilis, & dispositio illa non nisi per modum passionis & insurgente passione inclinatur, cuius locuples restis est poenitentia statim sequens, cessante passionis impetu. Voluntas autem temperati inclinatur, ut in littera dicitur, ex propria delectatione, hoc est, per modum eligentis & propria principia electionis, quae sunt intentio finis, quae apud temperatum iam est mala, & consilium quod iam ex temperantia quietum est. Et caueto hic Nouitiae fallaris, cum in littera dicitur, quod in temperati voluntas inclinatur ad peccandum ex propria electione, quae procedit ex habitu per consuetudinem acquisito. Fallaris namque si intelligas ex habitu per consuetudinem acquisito in voluntate, ut patet ex supradictis de subiecto temperantiae: quoniam ipsa non in voluntate, sed in concupiscibili appetitu est subiectiue. Intelliges autem recte, si intelligas quod in temperati voluntas inclinatur ex electione procedente ex habitu acquisito in appetitu concupiscibilis: quod qualiter fiat, superius factis declaratum fuit. Cum igitur clamor moralis Philosophia, quod ex frequentatis actibus generantur habitus, sumitur habitus pro prima specie qualitatis, & non ut distinguitur contra dispositionem.

Ser. 11. post medium, to. mo 10.

Lib. 7. cap. 8. in princ. to. mo 5.

Lib. de duabus animabus, cap. 10. & 11. to. 6.

Lib. 7. cap. 7. in princ. to. mo 5.

SED CONTRA est, quod impunita aggrauat omne peccatum. Vnde Aug. in lib. de ver. Dñi, * dicit quod impunita est peccatum in Spiritum sanctum: sed sicut Philosophus dicit in 7. Ethic. * intemperatus non est penitius, immanet aut electioni, incontinentes autem ois est penitius, ergo intemperatus grauius peccat, quam incontinentes.

RESPON. Dicendum, quod peccatum secundum Aug. * precipue in voluntate consistit. Voluntas enim est qua peccatur, & recte uiuitur. Et ideo ubi est maior inclinatio voluntatis ad peccandum, ibi est grauius peccatum. In eo autem qui est in temperatus, voluntas inclinatur ad peccandum ex propria electione, quae procedit ex habitu per consuetudinem acquisito. In eo autem qui est incontinentes, voluntas inclinatur ad peccandum ex aliqua passione. Et quia passio cito transit, habitus autem est qualitas difficile mobilis, inde est quod incontinentes statim poenitet transeunte passione, quod non accidit de in temperato, quinimmo gaudet se peccasse, eo quod operatio peccati est sibi facta connaturalis secundum habitum. Vnde de his dicitur Proverb. 2. quod latantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Vnde patet quod in temperatus est multo peior, quam incontinentes, ut etiam Philosophus dicit in 7. Ethicor. *

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ignorantia intellectus, quandoque quidem praecedit inclinationem appetitus, & causat eam, & sic quanto est maior ignorantia, tanto magis peccatum dimittit, vel totaliter excusat, in quantum causat inuoluntarium. Alio modo eorum ignorantia rationis sequitur inclinationem appetitus, & talis ignorantia, quanto est maior, tanto peccatum est grauius, quia ostenditur inclinatio appetitus esse maior. Ignorantia autem tam incontinentis quam in temperati prouenit ex eo, quod appetitus est in aliquid inclinatus, siue per passionem, sicut in incontinentes: siue per habitum, sicut in temperato: maior autem ignorantia causatur ex hoc in temperato, quam in incontinentes. Et uno quidem modo quantum ad durationem, quia in incontinentes durat illa ignorantia solum passione durans: sicut accessio febbris tertianae durat durante commotione humoris, ignorantia autem in temperati durat assidue propter permanentiam habitus. Vnde assimilatur phthisica, vel cuiusque

morbo continuo, ut Philosophus dicit in 7. Ethicor. * Alio autem modo est maior ignorantia in temperati, quantum ad id quod ignoratur. Nam ignorantia incontinentis attenditur quantum ad aliquid quod particulare eligibile, prout scilicet estimat hoc nunc esse eligendum. Sed in temperati ignorantiam circa ipsum finem in quantum scilicet iudicat hoc esse bonum, ut irrefrenare concupiscentias sequatur. Vnde Philosophus dicit in 7. Ethic. * quod incontinentes est melior in temperato, quia uiuatur in eo optimum principium scilicet recta estimatio finis.

AD SECUNDUM dicendum, quod ad nationem incontinentis non sufficit sola cognitio, sed requiritur interiorius auxilium gratiae concupiscentiae mitigantis, & adhibetur etiam exterius remedium admonitionis & correctionis, ex quibus aliquis incipit concupiscentias resistere, et quo concupiscentia debilitatur, supra dictum est. * Et istem etiam modis potest sanari in temperatus, sed difficilius est eius sanatio propter duo, quorum primum est experientia, quae corrupta est circa estimationem ultimi finis, quod se habet sicut principium in demeritum. Difficilius autem reducere ad veritatem ille qui errat circa principium, & similiter in operariis incipit, qui errat circa finem. Aliud autem est ex parte inclinationis appetitus, quae in in temperato est ex habitu, qui difficile tollitur, incontinentes autem incontinentes est ex passione, quae facilius reprimi potest.

AD TERTIUM dicendum, quod libidinis voluntas, quae auget peccatum, maior est in in temperato quam in incontinentes, ut ex dictis patet. * Sed libido est concupiscentiae appetitus scilicet ui, quandoque maior est in incontinentes, quia incontinentes non peccat, nisi a graui concupiscentia: sed in temperatus etiam ex leui concupiscentia peccat, & quandoque eam praenit. Et ideo Philosophus dicit in 7. Ethic. * quod magis vituperatum vituperamus: quia non concupiscens vel quiete, i remissio concupiscens persequitur delectationes. Quid enim faceret, si abesset concupiscentia iuuenis?

ARTICVLVS IIII.

Utrum incontinentes tres sit peior, quam incontinentes concupiscentia.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod incontinentes